

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

Ա.

ԲԱՐՈՑԱՆԱՆ ԴԱՍՏԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեղ. Մ. Գ. Ծափեան. Տպ. Կ. Պոլիս

1927. էջ 78. Գին 30 դր. Քրք.

Այս փոքր գրքից մեջ ամփոփում են բազմամյա արդիւնաւոր ուսուցչի մը հմտութեամբ լեզու երեք դաստիարակութիւնները: Հակառակ համահունչ ըլլալուն՝ մասնակի կը բովանդակէ լայնածաւալ նիւթի մը զրեթէ բոլոր զլխաւոր կէտերը: Կը կարգաւորէ թէ բարդագիտութիւնը՝ իր այդ՝ ենթակայ է վերացման եւ հանրացման (induction et deduction, մակաժողովի եւ ընծայութիւն) մեթոտներուն, եւ աւարտէ է իմացական գիտութիւնն: Թէ զգաւաւորներ կարեւոր դեր մը ունին մեր կեանքին մէջ, Թէ ի՞նչ է խիզճը, ազատ կամքը (libre arbitre), Կը ցուցուի մեզի՝ կարեւորութիւնը սկզբունքներուն՝ որոնց պէտք է կցուի օրինակը՝ իր միջոց դաստիարակութեան: Կեանքը եւ զայն մշակելու պայմանները—նպատակի որդեգրում: յարստեւութիւն, նախաձեռնութիւն, մարմնակիրք, կարգադրութեան, եւ այս պայմաններու գործադրութեան միջոցները—պատժական դրութիւնը, վարձատրութիւնը, նախաձեռնութիւնը, եւ յետոյ ունակութեան մշակումը: Անձնական ընկերային եւ կրօնական պարտքերը խնդրոյ նիւթ կ'ըլլան: Կը խօսուի կարգ մը առարկանութիւններու եւ ժողովրդներու վրայ: Մասնակից կ'ըլլան էա մօշտութիւն վարդապետութեան սխալներն: Կրօնական պարտքերու շարքին՝ կը շեշտուի Աստուծոյ զայնափոր մարդուն մէջ եւ այդ զաղափարին կարեւորութիւնն ու արդիւնաւորութիւնը: Կը փակուի դաստիարակներու ուղղումը թիւրացութիւններով եւ կ'ըզակացնէ ստակէս. «Երբ զգայնութիւնը՝ որ աւելանալու երջանկութեան կը բաղձայ, մեր իմացականութիւնը՝ որ կը ձգտի դէպի մշտնադարձութեան աղբիւրը, եւ կամքը՝ որ տեսական կատարելութեան կը տենչայ, ուրիշ կեանքի մը խոստումը կը պարունակեն: Այս է մարդուն գերագոյն վախճանը: Բարոյական եւ կրօնական դաստիարակութեան նպատակն է պատրաստել մարդը իր այս վախճանին»:

Ընթերցողին ներկայումս այս ծաւալուն նիւթերը ոչ միայն շահեկան են անոր համար որ առանցքը կը կազմեն մարդկային մտածութեան՝ այլ նաեւ անոր համար որ մերագնեայ դաստիարակներէն եւ ուսուցիչներէն մեծ մասը պէտք ունին մշակելու այդ խնդիրները: Այս գրքից կը շատ համառօտ է, բայց կրնայ գտնել խթան մը ըլլալ այս հարցերու շուրջ խորհելու: Կրնանք օտար լեզուներով կարգաւոր բազմաթիւ եւ աւելի լաւ գիրքեր, բայց մեր լեզուով նման նիւթերու արդիական մշակումը իր առանձին առաւելութիւններն ունի անշուշտ:

Բարոյական եւ փիլիսոփայական տեղիքներու վրայ յարասութիւններու տմբոփ ու կուռ ճոճով գրուած հաւաքածոյ մ'ըլլալով՝ սկզբունքներու խորունկ վերլուծումներ ցնք գտնել հոն, տուեալներու

վրայ կառուցում ուղղակի թելադրութիւններ եւ անմիջական մշտնադարձութիւններ կը յայտագրուին «Բարոյական Դաստիարակութիւն»ի մէջ: Հեղինակին անձնական փորձերէն բաղուած մի բանի օրինակներ, ընդլուծուած գրքիցին նիւթերուն հետարբերական են եւ շահեկան:

Արուեստային (technique) մշտնադարձութիւնը հայերէնով մը գրուած եւ նիւթերու լաւագոյն շարադրութեամբ մը գաւառաւորում այս մատենիկը կը յանձնարարենք մեր ազգակիցներուն:

Ն. ՍԻԿ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԻԱՆ

Բ.

ՄԱՐԿԵՆ ԶԱՐԿԷ 1920-ԻԵ Եւ Պատմական համառօտ ակնարկ մը իր անցեալին վրայ. — Պատմական ճշմարտացի ճշմարտացի ՏԷՐ-Վարդանեան. Տպ. Արաբս—Բ. Թօփալեան

Հալէպ. 1917. Տ. էջ 132. Գին 10 դր.

Բազմավէպ դուրսգնէր ունի Հայկական Զարդ բնուած ահա որ առաջումը: Այս փոքրիկ տետրակը մէկն է այդ դուրսգնէրէն: Պրն. Յովսէփ ՏԷՐ-Վարդանեան Մարաշին Զարդը կը նկարագրէ պարզ, ստույն ճոճով մը, եւ կ'արթնցնէ ամէն հայուն ներքոյ գաղտնած սարսուռը:

Գրքիցին ամէնէն շահեկան մասն է այս:

Իսկ Մարաշի անցեալի վրայ նետուած պատմական համառօտ ակնարկը, այնքան համառօտ եւ ցրի է որ, թէ եւ չի պատկերացնէր այդ նշանաւոր բաղադրին նոյն իսկ կարեւոր զիծերը, այստեղ ամենայնիւ ատոնք իրեն պատմական ճշմարտութիւնը կը պատկերէ իրենց արժէքը, եւ կրնան օր մը օգտակար ըլլալ աւելի խնամակար ուսումնասիրութեան մը: Մարաշի պատմութեան համար կարեւոր են այս տետրակին մէջ արտած վիճակագրական եւ ազգագրական տեղեկութիւններն ալ:

Շնորհաւորին է ՏԷՐ-Վարդանեան որ կրցած է շահագրգռել իր այս երկով Ս. Աթոռոյս ծերունազարդ միւսրան Դեր. Տ. Եղիշէ Եպս. Զիլիկիւրեանը, որ հոգացեր է ատոր ազգագրութեան ծախքը:

ՏԱՐԵՅՈՅՑՆԵՐ

Բ.

ՊԵՐԿԻՆԻ. ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՅՈՅՑԷ.

1928. 22րդ. տարի. Տպ. Մասիս. Փարիզ. 8⁰ էջ 656. Գինը 2 Դոլար:

Շեղ տաղադրութիւն, հատոր մը ոսկեփորձի:

Թէպէտ ՏԱՐԵՅՈՅՑԷ թեւեւ կոխած իր շափահատութեան կորովի տարբերին, անձեանք յայտնի կ'առնէ այլեւս զէպի յառաջ. երբեմն ալ աշուժախ կը նայի իր պարզին մէջ եւ ինչ որ շահեկան էր գտնէ, կ'առնէ կը տանի, եւ կ'օգտակար կ'ընէ ձեռք մը կը բերէ դանդաղ եւ կը զետեղէ իրենց փայլուն տեղերը:

Այս տարի Թէպիկի «Տմբարկան», աւելի հիշդ պիտի ըլլար բոկի Տօմական մասին հակառար փառազարգեր է Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթոս

պի Հայաստանն Ոստիկան հանգրիւն է անգամ մը ներս մտնել այդ դռնէն, բայց պահակները խիստ են և խոտոռաղէմ. թոյլ չեն տար որ ներս մտնենա. շարքաւ եւ հայ եմ, ձեզի հակառակ կուսակցութենէն չեմ. ինչու թող չէք տարս.— «Արդիւրեւ չեմ. պահէ մեր նամակները բնդունէիք. հայերէն գրուած են. միայն շխտակ ուղղագրութեամբ». զի ինքի, պիտի բացուին. եւ թէ հարկ չիւնի կուսական իրենց հասցէներուն»։ «Հապա արտասահմանի թերթերը, անոնք ինչ յանցանք ունին որ մուտքերն չարգիլուի էք»։ «Ո՛ր թերթերը», «որ օրինակ, Սիմոնը». պահաւոր կը չուարի զգա մի սխալմունք եղած պիտի

լինի, չեմ իմանում, ինչու է արգիլուիլ գրաւ մուտքը»։

Խօսակցութիւնը բերաննիս կը մնայ, որովհետեւ մեկնակաւն օխտուր գանգաղը կը զոգանջէ։ Վերջապէս ամէն բան վախճան մը ունի այս աշխարհիս մէջ. և Տարեցոյցի վախճանն ալ շարք մըն է Հայ գերեզմաններու...

Այլեւ ՏԱՐԵՑՈՅՑ մը չէ այս գործը, այլ ամբար մը շարաշար յագնութիւններու և տրուն պրպտութեան արդիւններուն իրական գրական մըն է զայն շունենալը։

Բ.

ՀԱՒԱՏՔԻ ԵՒ ԿԱՐԳԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՐ

Տեղեկագրեց՝ ՂԵՒՈՆԻ ԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆ

(Տար. ՍՈՒՆԻ 1927 ԴԻՄԲ. ԹԻՒԼԷ, էջ 379)

Ն Ի Ս Ո Ւ

6 Օգոստոս 1927 ՇՆ.

Համաժողովին այսօրուան նկատողութեան առնելիք նիւթն էր «Եկեղեցւոյ ընդհանուր դաւանութիւնը հաւատարի մասին», որ բոս Հատերու Նկատուած է իր ամենակարեւորը հարցերուն և յոյս կը ներշնչէ որ Համաժողովը նոր ոգի մը ստեղծէ այս հարցին շուրջ։

Առաջին խօսողն էր Rt. Rev. Gore, մին Անկլիկո-կաթոլիկ շարժման պարագլուխներէն, որ իր գրութիւններով շատ ծանօթ է ինչպէս Անգլիոյ նմանապէս և բոլոր աստուածաբանական դպրոցներու։ Անոր ուղիւր նկատուեցաւ հեղինակութեամբ լի ամփոփոյր մը Անկլիկան եկեղեցւոյ եկեղեցա-կոթանական ներկայ վիճակին։ Ան իր ուղերձին մէջ կը հարցնէր թէ Համաժողովը ի վիճակի՞ է բմբռնելու Աստուծոյ խօսքը, Յիսուսի պատգամը։ Եթէ ի վիճակի է կրնայ Համաժողովն ընդառաջ երթալ իր ձեռնարկին մէջ։ Իսկ եթէ ոչ՝ մինչեւ որ Աստուծոյ խօսքը չբմբռնուի՝ ճոս պիտի չկարենանք հաւատալ մեր կազմին։ Թերեւս կարելի ըլլար միտթիւն մը հնարաւորել բողոքականական հաստատման մէջ, բայց միտթիւն մը կաթոլիկներու և բողոքականներու մէջ իր լայն իմաստով կարելի պիտի չլլար խորհիլ երբ դաւանանքները չեն յայտնութիւնը Աստուծոյ խօսքին և Յիսուսի պատգամին։ Ներկայիս մէջ բացարձակապէս անկարելի է համաձայնութիւն մը դաւանաբանական հարցերու շուրջ. պէտք է այգպիսի փորձ մը լրել (զէթ ժամանակի մը համար) և նըւթով աշխատութեան և ջանքի Քրիստոսի անունը բարոգրել, առանց զրադուելու վարդապետական և սուրբութեան արարներովներով, և լրջօրէն հետապնդել բրիտանական բարոյական և բնիկական նպատակներ։ Եթէ կարենան սորվիլ որպէսզի գործին իրք միակ մէկ մարմին բարոյական և բնիկական գեանք լրայ, ուրիշ սերունդ մը բն-

դունակ պիտի չլլայ մօտենալու նորէն աւելի թերեւս յաջողութեամբ վարդապետական և սուրբութեան գրական հարցերու։

Ապա խօսեցաւ Dr. Zollner և բաւ. «Ներկայ Համաժողովի պարտականութիւնը ՆՈՐ Հաւատարի դաւանութեան բանաձեւ մը գտնելու փորձ չէ. այդ պիտի փորձ մը միայն շփոթութիւն յառաջ պիտի բերէր. առեղծայն փորձերը ցոյց կուտան թէ ինչ վրտանգաւոր հետեւանքներ յառաջ եկած են այգպիսի ձեռնարկներէ։ Բնականաբար բռնագրօսիկ պիտի ըլլար պարտադրել դաւանանք մը երբ կայ մէջտեղ Աւետարանը։ Նոր Աթոնոս մը գտնելու պէտք չկայ այս ժողովին պատիւը փրկելու համար. զի այս ժողովը չեմ կրնար խորհիլ որ դաւանանքի միտթիւն մը հոշակիլ տալու համար հրաւիրած ըլլայ գեղգ։

Ապա ես խօսեցայ ևս իմ ուղերձով բացատրելով վերջ Հայ եկեղեցւոյ կազմակերպութիւնը և դաւանանքը բաւ. «Հայ եկեղեցին դաւանաբանական հարցերու մէջ իր ղեկավարութիւն արեւմտեան եկեղեցւոյ հայերէն Ս. Օգոստինոսի սկզբունքներուն համեմատ. «Աթոնութիւն ի կարեւորս». կ'ուզէ ժայրայիք միտթիւն պահել մարդկային փրկագործութեան հետ առնչութիւն ունեցող դաւանաբանական հարցերու շուրջ։ «Ազատութիւն յերկրայական», կ'ուզէ բոլոր տարակուսելի և երկրայական հարցերու մէջ ազատ մնալ և անկաշկանդ շարժիլ. և գերազանցօրէն կ'ուզէ բարձր պահել «սիրելութիւն ամենայնիւ»։ Ըստ այսմ ես ևս յանուն Հայ Առաքելական Ս. եկեղեցւոյ պիտի գոչէի. «սիրելութիւն աւելի սիրելութիւն»։

Խօսեցաւ նաեւ Նիւ Եթովի համակրելի եպիսկոպոս Rt. Rev. William Manning, և իր բանաստեղծութիւնը մեծապէս գնահատուեցաւ. ան բաւ. «Կ'ուզեմ այսօրուան նիւթին աւելցնել բանք մը խօսքեր հոռովական կաթոլիկ եկեղեցւոյ մասին, որ չէ ներկայացուած հոս»։

1.—Իրապէս կը ջալինք որ հոռովական եկեղեցին իրեն զրկուած հրաւերին ի պատասխան պար-